

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДОГОВОРИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ»
для здобувачів освіти 2023 року вступу**

Галузь знань	08 «Право»
Спеціальність	081 «Право»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	«Право»
Вид дисципліни	вибіркового блоку «Екологічне та природоресурсне право»
Код дисципліни	ВБ.01.02.07

Договори в екологічному праві: навчально-методичний комплекс забезпечення викладання навчальної дисципліни для студентів галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» освітнього ступеня "Бакалавр" освітньо-наукової програми «Право» вибіркового блоку «Екологічне та природоресурсне право» (денна форма навчання) / Автори : д.ю.н., проф. Балюк Галина Іванівна, к.ю.н. Бевз Олена Володимирівна, К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2026. 49 с.

Автори:

Галина БАЛЮК,

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, професор кафедри екологічного права

Олена БЕВЗ,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права

Схвалено Навчально-методичною комісією Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка 25 березня 2026 р., протокол № 7

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка 31 березня 2026 року, протокол № 17

Рецензенти:

Вадим ЦЮРА, *доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Андрій ЄВСТІГНЄВ, *доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЗМІСТ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	20
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1</i>	20
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2</i>	22
ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРИКЛАДИ ЗАВДАНЬ.....	23
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1</i>	23
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ</i>	37
ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ.....	44
ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	45

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВСТУП

1. 1. Мета дисципліни: набути знання про правові засади договірного регулювання відносин у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки; виробити вміння застосовувати акти законодавства з таких питань; сформувані практичні навички у сфері договірного регулювання екологічних правовідносин.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни (для першого семестру навчання):

1) знати основні категорії екологічного права та договірного права, мати елементарні знання в частині розуміння природи і сутності правового регулювання договірних екологічних відносин, співвідношення еколого-правових договорів з договорами в цивільному, господарському, фінансовому, адміністративному праві;

2) володіти навичками оцінки та визначення ролі і завдань інституту договорів в екологічному праві; давати правову характеристику окремим договорам в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки;

3) вміти правильно визначати предмет та об'єкт договору, сторони договору, обсяг прав та обов'язків суб'єктів договірних відносин; за допомогою правових методів розв'язувати спори, що виникають у сфері реалізації договорів.

3. Анотація навчальної дисципліни. В процесі вивчення дисципліни розкриваються такі питання: здійснення науково-правового аналізу договорів у галузі природокористування, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки; теоретичні та практичні аспекти регулювання екологічних договірних відносин, в тому числі особливості регулювання в умовах воєнного стану; характеристика змісту та форми договорів в екологічному праві; чинне законодавство України в сфері договірного регулювання екологічних відносин; огляд юридичної літератури, основних понять та спеціальної термінології. Розглядаються особливості правового регулювання орендних, концесійних, меліоративних, експертних, аудиторських та інших договорів.

4. Завдання вивчення дисципліни: через формування здатності до абстрактного мислення, аналізу, синтезу, сформувані здатність застосовувати знання з основ теорій та філософії права щодо основних засад формування інституту договорів в екологічному праві України, їх змісту, правової природи, знання і розуміння структури правничої професії і її ролі у суспільстві щодо договорів в екологічному праві, застосовувати правові принципи та доктрини, положення теорії договірного екологічного права в практичній сфері, в процесі надання правових послуг при укладанні екологічних договорів, розробки проектів договорів в екологічному праві, знати і розуміти особливості реалізації і застосування норм матеріального і процесуального права, які регулюють еколого-договірні відносини, міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та практику вирішення спорів при їх здійсненні, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1 - знати; 2 - вміти; 3 - комунікація; 4 - автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та порогів критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			

1.1.	Мати концептуальні наукові та практичні знання, стосовно основних правових категорій, про предмет, завдання та методологію курсу «Договори в екологічному праві», його місце в системі навчальних дисциплін, особливості класифікації та змісту таких правочинів, їх правову природу	Лекція, семінарське заняття	Експрес-опитування, тестування, залік	20%
1.2.	Критично осмислювати основні теорії, принципи, методи і поняття у навчанні та професійній діяльності, зокрема на межі предметних галузей, основні доктрини про договірні засади регулювання екологічних правовідносин, акти національного законодавства, які регулюють відносини суб'єктів відповідних договорів та практику вирішення спорів між ними	Лекція, семінарське заняття	Наукова робота, залік	10%
2.1.	Мати поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних і спеціалізованих задач у сфері професійної діяльності або навчання, пов'язаному із правовими засадами договорів в екологічному праві, правильно визначати предмет та об'єкт еколого-правового договору, обсяг прав та обов'язків суб'єктів еколого-договірних відносин	Семінарське заняття, самостійна робота студента	Тестування, вирішення казусів, підготовка проєкту договору, залік	20%
3.1.	Зрозуміло доносити до фахівців і нефахівців в галузі професійної діяльності інформацію, ідеї, проблеми, аргументацію та ділитися власним досвідом щодо договірного регулювання екологічних правовідносин	Семінарське заняття, самостійна робота студента	Вирішення казусів, підготовка проєкту договору, залік	20%
3.2.	Мати здатність збирати, інтерпретувати та застосовувати дані для формулювання та висловлювання своєї позиції, належним чином її обґрунтовувати, брати участь в аргументованій професійній дискусії, пов'язаній із	Семінарське заняття	Доповідь, наукова робота, вирішення казусів	20%

	договірними відносинами в екологічному праві			
4.5.	Мати здатність продовжувати навчання зі значним ступенем автономії, самостійно приймати рішення щодо підготовки проєктів договорів у різних сферах екологічного права з урахуванням особливостей практичної ситуації, при розв'язанні спорів, що виникають у сфері договорів в екологічному праві	Семінарське заняття	Вирішення казусів, підготовка проєкту договору	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	2.1.	3.1	3.2	4.5
Програмні результати навчання (назва)						
ПРН 2 Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини	+	+	+	+	+	
ПРН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права	+	+	+			+
ПРН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних	+		+			+

7. Схема формування оцінки

Максимальна підсумкова оцінка за цю навчальну дисципліну становить 100 балів, з яких максимальна кількість балів за підсумками поточного оцінювання становить 40 балів, за результатами підсумкового оцінювання - 60 балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується шляхом додавання кількості балів, отриманих за результатами поточного оцінювання, та кількості балів, отриманих за підсумковою формою контролю (залік); для успішного завершення вивчення дисципліни сума таких балів не може бути меншою ніж 60 балів.

7.1 Форми оцінювання студентів

7.1.1. Форми поточного оцінювання:

1. Тестування (тести закритої форми): максимум 5 балів
2. Тестування (тести відкритої форми): максимум 5 балів
3. Експрес-опитування: максимум 4 бали
4. Вирішення казусу: максимум 4 бали
5. Доповіді та наукові роботи: максимум 7 балів
6. Підготовка проєкту договору - до 5 балів

	ЗМ1	ЗМ2	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	12	12	36	60
Максимум	20	20	60	100

7.1.2. Форма підсумкового оцінювання: залік

Залік проводиться у формі тестування (тести відкритої форми), яке включає 12 питань, від 0 до 5 балів за кожне.

Перескладання результатів підсумкового оцінювання з метою покращення одержаної позитивної оцінки не допускається.

Складання заліку повинно здійснюватися з обов'язковим дотриманням здобувачем освіти вимог академічної доброчесності.

7.1.3. Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти за відповідними формами оцінювання.

Тестування (тести закритої форми): максимум 5 балів.

Форми тестів:

вибір однієї правильної відповіді - максимум 1 бал якщо здобувач обрав вірну відповідь, 0 балів - якщо неправильну;

вибір декількох правильних відповідей - максимум 2 бали якщо здобувач обрав вірно всі відповіді, якщо здобувачем не обрано вірно всі відповіді - 0.5 бала за кожну правильно обрану відповідь, 0 балів - якщо жодної правильної;

встановлення відповідності - максимум 2 бали якщо здобувач встановив всі відповідності вірно, якщо здобувачем не встановлено всі відповідності вірно - 0.5 за кожну вірно встановлену відповідність;

встановлення правильної послідовності - максимум 2 бали якщо здобувач встановив правильно всю послідовність, якщо здобувачем не всю послідовність встановлено правильно - 0.5 балів за кожну вірно встановлену здобувачем послідовність.

Тестування (тести відкритої форми): максимум 5 балів.

Форми тестів:

навести приклади до запропонованої правової категорії - 1 бал за кожний правильно наведений приклад;

визначити ознаки тієї чи іншої правової категорії - 0.5 бала за кожну правильну відповідь.

Вирішення казусу: максимум 4 бали

4 бали - здобувач вірно застосовує набуті знання з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, виокремлює юридично значущі факти, формулює обґрунтовані правові висновки; вільно володіє державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію, посилається на чинне законодавство; виклад логічний, зв'язний; сформовані програмні компетентності є продуктивними/високими.

3 бали - здобувач застосовує набуті знання з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, виокремлює юридично значущі факти, формулює обґрунтовані правові висновки; є неточності у застосуванні законодавства, помилки у використанні державної мови та/або вживанні правничої термінології; є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу; сформовані програмні компетентності є достатніми.

2 бали - є недоліки у застосуванні здобувачем набутих знань з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві; неточності у застосуванні законодавства, здобувач частково виокремлює юридично значущі факти, формулює правові висновки, які потребують посилення обґрунтування; є помилки у використанні державної мови та/або вживанні правничої термінології; є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу; сформовані програмні компетентності є початковими.

1 бал - є помилки у застосуванні здобувачем набутих знань з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві; здобувач частково виокремлює юридично значущі факти, не формулює обґрунтовані правові висновки; є помилки у використанні державної мови та/або вживанні правничої термінології; є недоліки в послідовності викладу матеріалу; сформовані програмні компетентності є початковими.

0 балів - здобувач застосовує неналежне законодавство з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві; не виокремлює юридично значущі факти, не формулює обґрунтовані правові висновки; є помилки у використанні державної мови та/або вживанні правничої термінології.

Експрес-опитування: максимум 4 бали

4 бали - здобувач правильно вживає правничу термінологію; вільно володіє державною мовою; провів збір та інтегрований аналіз матеріалів з міжнародного захисту прав людини з різних джерел та надав повну, обґрунтовану відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми/окремих проблем з достатньою аргументацією; виклад логічний, зв'язний; сформовані програмні компетентності є продуктивними/високими.

3 бали - вільно володіє державною мовою, є неточності у вживанні здобувачем правничої термінології; провів збір та інтегрований аналіз матеріалів з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, та надав повну, обґрунтовану відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми/окремих проблем, який містить окремі неточності; є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу; сформовані програмні компетентності є достатніми.

2 бали - вільно володіє державною мовою, є помилки у вживанні здобувачем правничої термінології; провів збір та неповний аналіз матеріалів з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві та надав фрагментарну відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми/окремих проблем, який містить окремі неточності; є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу; сформовані програмні компетентності є початковими.

1 бал - вільно володіє державною мовою, є помилки у вживанні здобувачем правничої термінології; провів збір та неповний аналіз матеріалів з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві та надав фрагментарну відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми/окремих проблем, який містить юридичну помилку/юридичні помилки; є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу; сформовані програмні компетентності є початковими.

0 балів - вільно володіє державною мовою, є помилки у вживанні здобувачем правничої термінології; провів/не провів збір і не провів аналіз матеріалів з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві та не надав відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми/окремих проблем; є недоліки в послідовності викладу матеріалу; не сформовані програмні компетентності; відмовився відповідати.

Доповіді та наукові роботи: максимум 7 балів

7 балів - здобувач правильно вживає правничу термінологію; вільно володіє державною мовою; провів збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, в тому числі використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та провів інтегрований аналіз цих матеріалів, виокремив юридично значущі факти і сформулював обґрунтовані

правові висновки; доповідь/наукова робота не містить плагіату, посилання на використані джерела - коректне; виклад - логічний, зв'язний; аргументовано відповів на поставлені запитання за результатами презентації доповіді/наукової роботи; сформовані програмні компетентності є продуктивними/високими.

6 балів - здобувач правильно вживає правничу термінологію; вільно володіє державною мовою; провів збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, в тому числі використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та провів інтегрований аналіз цих матеріалів, виокремив юридично значущі факти і сформулював обґрунтовані правові висновки; доповідь/наукова робота не містить плагіату; є поодинокі недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; аргументовано відповів на поставлені запитання за результатами презентації доповіді/наукової роботи; сформовані програмні компетентності є продуктивними/високими.

5 балів - є неточності у вживанні здобувачем правничої термінології; вільно володіє державною мовою; провів збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, в тому числі використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та провів інтегрований аналіз цих матеріалів, виокремив юридично значущі факти і сформулював обґрунтовані правові висновки, які містять окремі неточності; доповідь/наукова робота не містить плагіату; є поодинокі недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; відповіді здобувача на поставлені запитання за результатами презентації доповіді/наукової роботи є частково аргументованими; сформовані програмні компетентності є достатніми.

4 бали - є неточності у вживанні здобувачем правничої термінології; вільно володіє державною мовою; провів збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, в тому числі використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та провів інтегрований аналіз цих матеріалів, частково виокремив юридично значущі факти і сформулював правові висновки, які не достатньо обґрунтовані чи носять загальновідомий характер; доповідь/наукова робота не містить плагіату, є поодинокі недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; відповіді здобувача на поставлені запитання за результатами презентації доповіді/наукової роботи частково аргументовані; сформовані програмні компетентності є достатніми.

3 бали - є неточності у вживанні здобувачем правничої термінології; вільно володіє державною мовою; провів частковий збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, в тому числі використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та провів фрагментарний аналіз цих матеріалів, частково виокремив юридично значущі факти і сформулював правові висновки, які не достатньо обґрунтовані чи носять загальновідомий характер; доповідь/наукова робота не містить плагіату, є недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; відповіді здобувача на поставлені запитання за результатами презентації доповіді/наукової роботи не аргументовані; сформовані програмні компетентності є початковими.

2 бали - є помилки у вживанні здобувачем правничої термінології; є помилки у використанні державної мови; провів частковий збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, в тому числі використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та провів фрагментарний аналіз цих матеріалів, не виокремив юридично значущі факти та/або не сформулював правові висновки; доповідь/наукова робота не містить плагіату, є недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; відповіді здобувача на поставлені запитання за результатами презентації

доповіді/наукової роботи не аргументовані; сформовані програмні компетентності є початковими.

1 бал - є помилки у вживанні здобувачем правничої термінології; є помилки у використанні державної мови; провів частковий збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, в тому числі використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та не провів аналіз цих матеріалів, не виокремив юридично значущі факти та/або не сформулював правові висновки; доповідь/наукова робота не містить плагіату, є недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; здобувач не надав відповіді на поставлені запитання; сформовані програмні компетентності є початковими.

0 балів - є помилки у вживанні здобувачем правничої термінології; є помилки у використанні державної мови; провів частковий збір матеріалів за темою доповіді/наукової роботи з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві, з різних джерел, не використовуючи доступні інформаційні технології і бази даних, та не провів аналіз цих матеріалів, не виокремив юридично значущі факти, не сформулював правові висновки; доповідь/наукова робота не містить плагіату, є недоліки в оформленні використаних джерел, послідовності викладу матеріалу; здобувач не надав відповіді на поставлені запитання; програмні компетентності є не сформованими.

Підготовка проєкту договору - до 5 балів

5 балів - здобувач вірно застосовує набуті знання з питань, пов'язані із договорами в екологічному праві, посилається на чинне законодавство, вірно обрав форму договору; вільно володіє державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію; договір оформлений акуратно із заповненням всіх реквізитів, відповідає реальним обставинам.

4 бали - здобувач вірно застосовує набуті знання з питань, пов'язані із договорами в екологічному праві, посилається на чинне законодавство, вірно обрав форму договору; вільно володіє державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію; договір, відповідає реальним обставинам, є окремі недоліки в оформленні договору.

3 бали - здобувач вірно застосовує набуті знання з питань, пов'язані із договорами в екологічному праві, посилається на чинне законодавство, вірно обрав форму договору; вільно володіє державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію; договір, не відповідає реальним обставинам, є недоліки в оформленні договору.

2 бали - є недоліки у застосуванні здобувачем набутих знань з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві; неточності у застосуванні законодавства, вірно обрав форму договору; вільно володіє державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію; договір, не відповідає реальним обставинам, є недоліки в оформленні договору.

1 бал - є помилки у застосуванні здобувачем набутих знань з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві; є неточності у застосуванні законодавства, невірно обрана форма договору; мають місце помилки у вживанні правничої термінології; договір, не відповідає реальним обставинам, є недоліки в оформленні договору.

0 балів - здобувач застосовує неналежне законодавство з питань, пов'язаних із договорами в екологічному праві; невірно обрана форма договору; не вживає належну правничу термінологію; договір, не відповідає реальним обставинам, є недоліки в оформленні договору.

Підсумкове оцінювання (залік)

Залік проводиться у формі тестування (тести відкритої форми), яке включає 12 питань, від 0 до 5 балів за кожне:

5 балів - якщо здобувач обрав вірно всі відповіді:

1-4 бали – якщо здобувачем не обрано вірно всі відповіді (1 бал за кожну правильно обрану відповідь);
0 балів - якщо жодної правильної.

7.2 Організація оцінювання

7.2.1. Обчислення загальної кількості балів, одержаних здобувачами освіти в межах поточного оцінювання, здійснюється за «накопичувальною системою», тобто шляхом додавання балів, виставлених викладачем, який проводить семінарські заняття, за кожну з передбачених форм поточного оцінювання. Викладач виставляє у визначений термін кількість одержаних за підсумками поточного оцінювання балів і вносить їх у відповідні документи обліку успішності здобувачів освіти.

7.2.2. Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, а також результатів презентації за матеріалами наукової доповіді відбувається безпосередньо після їх завершення.

7.2.3. Максимальний бал, який може бути отриманий студентом за підсумком навчання протягом семестру складає 40 балів. Мінімальний бал, який має бути отриманий студентом за відповідними формами оцінювання складає 24 бали;

7.2.4. Викладач, який веде семінарські заняття, має право звернутись до директора Навчально-наукового інституту права про не допуск до підсумкового оцінювання студента, якщо під час семестру він не досяг мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) тих результатів навчання, які не можуть бути оцінені під час підсумкового контролю. Про недопуск студента до підсумкового оцінювання викладач має подати в деканат Навчально-наукового інституту права подання з графіком можливих відпрацювань не пізніше, ніж за 10 робочих днів до початку періоду складання заліків. Для студентів, які упродовж навчання протягом семестру не досягли мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) і, як результат, не допущені до складання підсумкової форми контролю (залік), проводяться відпрацювання у формах, які передбачені п.7.1.1, максимальна оцінка за які не може перевищувати кількості балів, що дорівнює різниці між мінімальним пороговим рівнем оцінки (24 бали) та фактичною кількістю балів, що отримані студентом за всіма формами поточного контролю;

- якщо студент за підсумком відпрацювань не досяг мінімального порогового рівня оцінки (24 бали), викладач, який веде семінарські заняття і приймав відпрацювання, звертається до директора Навчально-наукового Інституту права з поданням в якому фіксує невиконанням студентом індивідуального навчального плану;

- за результатами складання підсумкової форми контролю (залік) студент може отримати максимум 60 балів.

- підсумкова оцінка за навчальну дисципліну формується шляхом додавання кількості балів, отриманих протягом семестру, та кількості балів, отриманих за підсумковою формою контролю (залік) і така сума балів не може бути меншою за 60 балів.

7.2.5 У разі здійснення підсумкового оцінювання із **застосуванням технологій дистанційного навчання** така форма підсумкового оцінювання з навчальної дисципліни як залік може проводитися у виді письмової роботи з використанням програмних сервісів, що забезпечують синхронний відеозв'язок.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ теми	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Змістовний модуль 1. Науково-правові засади договорів в екологічному праві України				
1	Поняття договорів в екологічному праві	2	1	6
2	Юридичні засади та класифікація договорів в екологічному праві	2	1	6
3	Умови та підстави виникнення, зміни та припинення договорів в екологічному праві. Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану	4	2	6
4	Форма, об'єкти, суб'єкти та зміст договорів в екологічному праві	2	2	6
5	Організаційно-правові гарантії належного укладання та реалізації договорів в екологічному праві	2	1	8
6	Система функціонально- та охоронно-правового забезпечення належного виконання договорів в екологічному праві	2	1	8
	Всього	14	8	40
Змістовний модуль 2. Правове регулювання забезпечення договорів в екологічному праві				
7	Правове регулювання договорів у сфері природокористування	6	2	14
8	Правове регулювання договорів у сфері забезпечення екологічної безпеки	4	2	12
9	Правове регулювання договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища	4	2	12
	Всього	14	6	38
	Всього за дисципліною	28	14	78

Загальний обсяг - 120 год., в тому числі:
 лекцій - 28 годин;
 практичних занять - 14 годин;
 самостійної роботи - 78 годин.

9. Перелік питань для самостійної роботи

1. Актуальність правового регулювання договорів в екологічному праві за умов реалізації Україною положень Концепції сталого розвитку.
2. Розвиток наукових положень про договірне регулювання екологічних правовідносин.
3. Публічно-правовий характер договорів в екологічному праві.
4. Еколого-економічне спрямування договорів в екологічному праві.
5. Поняття та види об'єктів еколого-правових договорів та їх співвідношення з предметом таких договорів.
6. Форс-мажорні обставини при виконання договорів в екологічному праві.
7. Повноваження Кабінету Міністрів України, державних адміністрацій в системі забезпечення здійснення еколого-правових договорів.
8. Особливості компетенції органів спеціальної компетенції в сфері реалізації еколого-правових договорів.
9. Органи місцевого самоврядування в системі забезпечення реалізації еколого-правових договорів.
10. Громадський контроль та моніторинг у сфері виконання еколого-правових договорів.
11. Організаційні форми діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері укладення еколого-правових договорів.
12. Функції управління в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки як засоби забезпечення здійснення еколого-правових договорів.
13. Поєднання заходів стимулювання та відповідальності як принцип належного виконання еколого-правових договорів.
14. Державне фінансування, екологічне кредитування, екологічне страхування, стимулювання як засоби забезпечення належного виконання еколого-правових договорів.
15. Місце правового регулювання договірних природоресурсних відносин в системі екологічного законодавства.
16. Проблеми та перспективи розвитку правового регулювання договірних природоресурсових відносин.
17. Правове регулювання природоохоронних (відновних) договорів.
18. Порядок фінансування здійснення природоохоронних заходів на договірних засадах.
19. Правове регулювання договорів у сфері антропоохоронних відносин.
20. Проблеми правового регулювання охоронних договорів у екологічному праві.
21. Правові засади виконання природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища.

10. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с. https://yuricom.com/files/content/Dzera_-_Zagalna.pdf
2. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200 с.
3. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
4. Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської

- науково-практичної онлайн-конференції присвяченої до 30- річчя Навчально-наукового юридичного інституту (м. Івано-Франківськ, 25 березня 2022р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 95 с.
5. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
 6. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. 271 с. <http://194.44.152.155/elib/local/3457.pdf>
 7. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірного регулювання екологічних відносин. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 220-225.
 8. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
 9. Мороз Г. В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.
 10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 7-ме вид., перероб. і допов. / за ред. Дзери О.В., Кузнецової Н.С., Цюри В.В. Київ: Юрінком Інтер, 2025. Т. 1. 1220 с.
 11. Рудень О.В. Правова природа та юридичні ознаки екологічних договірних відносин. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 155-163.
 12. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.
 13. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис.. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.
 14. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

Додаткові:

1. Балюк Г.І., Власенко Ю.Л., Ковальчук Т.Г. Проблеми забезпечення державою реалізації громадянами України конституційного права власності на землю. Соціологія права, 3. 2018.
2. Бевз О.В. Новели договірного регулювання екологічних правовідносин і наукова спадщина професора М.В. Красної: історія і сучасність. *«Концепт Природи в сучасному праві»: науково-методологічні питання розвитку екологічного, земельного, аграрного та інших галузей права»: збірник тез наукових доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті докторки юридичних наук, професорки, член-кореспондентки НАПрН України, заступниці декана юридичного факультету з навчальної роботи заочного відділення (2002–2004), завідувачки кафедри екологічного права юридичного факультету (2011–2018), професорки кафедри екологічного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Марії Василівни Красної (26 травня 2023 ро ку) / За ред. Т. Г. Ковальчук, к.ю.н., доц. та Е. В. Позняк, к.ю.н., доц., Київ : Талком, 2023. С. 15-17.*
3. Бевз О.В. Новели законодавства щодо укладення договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах). *Актуальні проблеми земельного, аграрного та екологічного права в умовах сучасних*

викликів і загроз : матеріали круглого столу, присвяч. 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. Вовка Ю. О. (Харків, 12 трав. 2023 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2023. С. 165-170.

4. Бевз О.В. Зони охорони об'єктів культурної спадщини та особливості земельно-правової охорони історичних ареалів населених місць. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. Вип. 90. С. 103-108.
5. Бобкова А.Г. Правове забезпечення рекреаційної діяльності: автореф. дис... док. юрид. наук. К.: 2001. 34 с.
6. Беяневич О.А. Актуальні проблеми укладення договорів на торгах (аукціонах). «Право України». 2022. №5. С. 21-36.
7. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): Монографія. Юрінком Інтер, 2006. - 592 с.
8. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання в цивільному праві (загальні положення): Навч. посіб. К.: Юстініан, 2007. 280 с.
9. Ващишин М.Я., Найда К.В. Природоохоронний сервітут як інструмент збереження довкілля: порівняльно-правовий аналіз та перспективи для України. Правові новели. 2025. № 25. С. 48-54.
10. Данілік Д.М. Законодавчі новели у сфері використання земель для потреб надрокористування. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №4. С. 230-234.
11. Договір як універсальна форма правового регулювання : монографія / за заг. ред. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2016.
12. Дорошенко Л. М. Договори в корпоративному праві: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 542 с.
13. Дубко А.С. Фінансово-правові аспекти впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2025. С. 560-564. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/134>
14. Лісова Т.В. Право земельного сервітуту: актуальні питання. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 1. С. 363-367.
15. Кобецька Н. Р. Види та характеристика природноресурсових договорів за законодавством України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : збірник наукових статей. Вип. XXIII. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. С. 164-171.
16. Кобецька Н. Р. Договори у відносинах користування мисливськими угіддями. Право і суспільство. 2014. № 1-2. С. 99-102.
17. Кобецька Н. Р. Дозволи і договори в механізмі правового регулювання природокористування. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 71. Одеса : Юридична література, 2014. С. 242-247.
18. Кобецька Н. Р. Особливості та правова природа договорів на використання природних ресурсів Університетські наукові записки : часопис Хмельницького університету управління та права. 2010. № 1 (33). С. 90-94.
19. Кобецька Н. Р. Становлення законодавчого регулювання та особливості оренди водних об'єктів . Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2013. Вип. 5, т. 1. С. 133-135.
20. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування: монографія. М-во внутрішніх справ України ; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, Луганськ, 2011. 424 с.
21. Краснова М.В., Гетьман А.П. Доктринальні підходи до компенсації шкоди за екологічним законодавством України. Правові доктрини України : у 5 т., т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю.С. Шемшученко, А.П. Гетьман, В.І. Андрейцев та ін.; за заг. Ред. Ю.С. Шемшученка. Х.:

Право, 2013. С. 193-215.

22. Марусенко Р.І. Баланс прав орендодавця та орендаря земельної ділянки: аналіз спірних позицій закону. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 198-202.
23. Міськевич Л.Р. Оренда земельних ділянок водного фонду: цивільно-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 199 с.
24. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 6. С. 177-179.
25. Мороз Х. В. Договіри використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.
26. НайдаК.В. Правові аспекти розмежування земельного сервітуту та суперфіцію. Науковий вісник Херсонського державного університету.Серія Юридичні науки. 2024. Випуск 4. С. 15-22.
27. Подцерковний О. Щодо трансформації договірних та організаційних засобів державної економічної політики воєнного часу. Право України. № 10. 2023. С. 9-24.
28. Розробка механізму правового регулювання договірних відносин у підприємницькій діяльності : монографія / за ред. В. В. Луця. К. : НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2009.
29. Соколова А. К. Правове регулювання екологічного стимулювання належного виконання еколого-правових договорів. Вісник АПН України. 1998. №1(12). С. 95-100.
30. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни: Автореф. дис. канд. юрид. наук. Х., 2000.
31. Харитоновна Т.Є., Щербаков Ю.С. Встановлення земельних сервітутів для потреб енергетики: науково-практичні правові проблеми. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.2025. Вип. 88. Частина 2. С. 237-245.
32. Шараєвська Т.А. Судова практика розгляду спорів щодо визнання недійсними та скасування рішень органів місцевого самоврядування про розірвання договорів оренди земельної ділянки. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 206-211.
33. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М. та ін. Екологічний аудит. К.: Вища школа, 2000.
34. Шоха Т. П. Правові аспекти екологічного страхування в Україні: Монографія. К.: Алерта. 2019. 236 с.
35. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.
36. Шульга М.В., Гордєєв В.І., Лейба Л.В. Особливості сервітутного землекористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. No 10.
37. Шумило О. Екологічні аспекти угод про розподіл продукції. National Law Journal^ Theory and Practice. August 2015. С. 105-109.
38. Юрчишин Н.Г. Юридична природа лісового сервітуту. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 2 (8). С. 76-78.

39. Bredikhina, V. and Zadykhaylo, D. (2022). Convergence of Environmental and Economic Law in the Sphere of Environmental Protection and Natural Resource Management in Ukraine. *Grassroots Journal of Natural Resources*, 5(1): 1-16. Doi: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.050101>

Перелік інтернет-посилань:

1. Барабаш Н. П. Земельні сервітути для потреб користування надрами. *Український політико-правовий дискурс*, № 20, 2026. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18873930>
2. Беляневич О.А. Актуальні проблеми укладення договорів на торгах (аукціонах). URL: <https://coordynata.com.ua/aktualni-problemi-ukladenna-dogovoriv-na-torgah-aukcionah>
3. Ганзієнко Д. Форс-мажор під час війни: огляд судової практики. ЮРЛІГА URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/211877_fors-mazhor-pd-chas-vyni-oglyad-sudovo-praktiki.
4. Договір як універсальна форма правового регулювання. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 20 березня 2020 р.). URL: <https://kcp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/82/2020/11/%D0%94%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%A0-2020%D1%80.pdf>
5. Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлай-конференції (м. Івано-Франківськ, 26 березня 2021р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 153 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1515/1/%D0%94%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-2021.pdf>
6. Кобецька Н. Р. Види, підстави і порядок набуття права водокористування за законодавством України і Польщі. *Biuletynpolsko-ukraiński «Polityka i prawowspółczesnej Europy»*. 1/2016. URL: <http://www.polukr.net/blog/2016/05/vidi-pidstavi-i-poriadok-nabutja-prava-vodokoristuvanja-za-zakonodavstvom-ukraini-i-polszczi/>.
7. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання довгострокового тимчасового користування лісами. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 1. С. 142-145. URL: http://pap.in.ua/1_2015/43.pdf
8. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання надрокористування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 105-109. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf
9. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірного регулювання екологічних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2015/1. С. 220-225. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2015_1/CHAS15_1.pdf
10. Полюхович Д.О. Адміністративний договір як форма адміністративно-правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики. Актуальні проблеми держави і права. URL: <http://www.apdp.in.ua/v91/22.pdf> с. 164-173
11. Мушка Р., Радзівон Д. Як краще інвестувати: угоди про розподіл продукції vs. аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами. *Юридична газета online*. Опубліковано в №4 (734). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/yak-krashche-investuvati-ugodi-pro-rozpodil-produkciyi-vs-aukciony-z-prodazhu-specialnih-dozvoliv-na.html>

12. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/52.pdf
13. Мороз Г.В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних і приватних інтересів. Збірник наукових статей. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/12289>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Науково-правові засади договорів в екологічному праві України

Тема 1. Поняття договорів в екологічному праві (9 год.)

Актуальність правового регулювання договорів в екологічному праві за умов реалізації Україною положень концепції сталого розвитку. Поширення договірних конструкцій в екологічному праві. Формування договірного екологічного права як міжгалузевого інституту. Переваги договірної форми регулювання суспільних відносин, у тому числі публічно-правового характеру.

Розвиток наукових положень про договірне регулювання екологічних правовідносин.

Поняття, ознаки, мета, принципи та функції договорів в екологічному праві. Співвідношення еколого-правових договорів з цивільно-правовими, господарсько-правовими, адміністративно-правовими та іншими видами договорів.

Предмет еколого-правових договорів. Генеза формування договірних екологічних правовідносин та їх класифікація. Договірні відносини у сфері раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів. Договірні відносини у галузі здійснення природоохоронних заходів та заходів забезпечення екологічної безпеки.

Перспективи правового регулювання договірних екологічних правовідносин в Україні.

Тема 2. Юридичні засади та класифікація договорів в екологічному праві (9 год.)

Конституційні, міжнародно-правові, законодавчі та інші юридичні засади здійснення еколого-правових договорів. Державні, міждержавні, регіональні та місцеві комплексні та інші екологічні програми як правові засади реалізації договорів в екологічному праві.

Критерії здійснення наукової класифікації еколого-правових договорів.

Класифікація еколого-правових договорів: за об'єктно-суб'єктним складом; за предметом правового регулювання; за строком дії; в залежності від комбінації учасників укладання договору можна виділити; в залежності від виду, характеру та змісту робіт; в залежності від залучених до їх виконання заходів; по встановленню прав та обов'язків; в залежності від конкретної форми зовнішнього виявлення; за їх еколого-правовими критеріями за галузевою належністю; за підставами виникнення тощо.

Тема 3. Порядок і способи укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві. Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану (12 год.)

Юридичні факти як умови виникнення еколого-правових договорів. Державно-правові, адміністративні та інші акти як умови виникнення еколого-правових договорів. Аукціони, тендери, конкурси як умови укладання окремих договорів в екологічному праві.

Юридичні склади як підстави виникнення еколого-правових договорів. Дозволи та на спеціальне використання природних ресурсів ліцензії на здійснення певних видів діяльності та їх вплив на виникнення договірних форм використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Зміна та припинення еколого-правових договорів.

Цифровізація при укладанні еколого-правових договорів.

Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану. Форс-мажорні обставини при виконанні договорів в екологічному праві.

Тема 4. Форма, об'єкти, суб'єкти та зміст договорів в екологічному праві (10 год.)

Форма еколого-правових договорів. Типові еколого-правові договори.

Поняття та види об'єктів еколого-правових договорів та їх співвідношення з предметом таких договорів.

Природні ресурси, природно-соціальні умови, природні комплекси та ландшафти, екологічні системи як об'єкти еколого-правових договорів.

Об'єкти підвищеної екологічної небезпеки як об'єкти еколого-правових договорів. Життя та здоров'я громадян як об'єкти еколого-правових договорів.

Користувачі природних ресурсів та володільці джерел підвищеної екологічної небезпеки як суб'єкти еколого-правових договорів. Еколого-експертні, еколого-аудиторські, страхові та інші організації як сторони еколого-правових договорів. Підрядні та інші організації як суб'єкти еколого-правових договорів. Органи держави як суб'єкти еколого-правових договорів.

Правосуб'єктність сторін еколого-правових договорів. Права та обов'язки сторін еколого-правових договорів.

Поняття змісту еколого-правових договорів.

Істотні, звичайні та випадкові умови еколого-правових договорів.

Особливості додержання екологічних стандартів, норм, нормативів, вимог, лімітів (обсягів, квот) при виконанні еколого-правових договорів. Поліпшення якості природних ресурсів, виконання природоохоронних заходів як умови еколого-правових відносин.

Заходи стимулювання та відповідальності як необхідні елементи змісту еколого-правових договорів.

Тема 5. Організаційно-правові гарантії належного укладання та реалізації договорів в екологічному праві (11 год.)

Система органів управління та контролю в сфері забезпечення укладання та реалізації еколого-правових договорів. Органи загальної компетенції та їх роль у формуванні правових засад договорів у екологічному праві та законодавстві. Спеціально уповноважені державні органи в системі забезпечення укладання та реалізації еколого-правових договорів.

Правові засади функціонування спеціальних міжвідомчих комісій, тендерних комітетів та інших допоміжних інституцій при укладанні еколого-правових договорів.

Самоврядні органи в системі забезпечення реалізації еколого-правових договорів.

Залучення громадськості до контролю за належним виконанням еколого-правових договорів.

Діяльність органів судової влади як гарантія належного виконання еколого-правових договорів.

Тема 6. Система функціонально- та охоронно-правового забезпечення належного виконання договорів в екологічному праві (11 год.)

Особливості реалізації функцій управління в галузі екології у процесі забезпечення еколого-правових договорів.

Розподіл та перерозподіл природних ресурсів, ведення природоресурсних кадастрів, ресурсовпорядження, екологічне прогнозування, ліцензування, інформування, організація здійснення стандартизації, нормування, експертизи, аудиту, інші функції управління в галузі екології в системі забезпечення еколого-правових договорів.

Державне фінансування та стимулювання як засоби забезпечення належного виконання еколого-правових договорів. Використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища та інших фондів на договірних засадах.

Юридична відповідальність як форма забезпечення виконання договорів в екологічному праві. Види відповідальності в галузі реалізації еколого-правових договорів.

Змістовний модуль 2. Правове регулювання забезпечення договорів в екологічному праві

Тема 7. Правове регулювання договорів у сфері природокористування (22 год.)

Правове регулювання оренди природних ресурсів для різних видів господарської діяльності: оренда мисливських угідь; оренда водних об'єктів для сільськогосподарських, оздоровчих потреб та потреб рибальства; користування лісовими ресурсами на умовах договорів для курортних, оздоровчих, спортивних, рекреаційних, науково-дослідних, спортивних та інших потреб.

Правове регулювання угод про розподіл продукції в сфері надрокористування. Правове регулювання проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами.

Правове регулювання договорів на встановлення сервітутів (земельних, лісових, у сфері надрокористування тощо).

Тема 8. Правове регулювання договорів у сфері забезпечення екологічної безпеки (18 год.)

Правове регулювання договорів екологічного страхування цивільної відповідальності за шкоду, що може бути заподіяна навколишньому природному середовищу, життю та здоров'ю громадян та майнового ризику виникнення небезпеки для цих об'єктів (проведення вибухових робіт при використанні надр, поводженні з небезпечними речовинами, вантажами та матеріалами, з небезпечними відходами, пестицидами та агрохімікатами тощо).

Договори на перевезення небезпечних вантажів.

Заходи забезпечення екологічної безпеки, які проводяться на договірних засадах (екологічний аудит, екологічне інформування, екологічна сертифікація).

Правове регулювання продажу квот на викиди забруднюючих речовин за міжнародним та національним екологічним законодавством.

Тема 9. Правове регулювання договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища (18 год.)

Правове регулювання меліоративних договорів, інших водоохоронних договорів, лісовідновлювальних договорів, атмосфероохоронних договорів.

Правове регулювання охоронних договорів у галузі використання та охорони природно-заповідного фонду та об'єктів культурної спадщини.

Здійснення фінансування природоохоронних заходів на договірних засадах.

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовний модуль 1. Науково-правові засади договорів в екологічному праві Україні

Тема 1. Поняття договорів в екологічному праві (9 год.)

Лекція 1. Поняття договорів в екологічному праві. (2 год.)

1. Актуальність правового регулювання договорів в екологічному праві за умов реалізації Україною положень концепції сталого розвитку.
2. Розвиток наукових положень про договірне регулювання екологічних правовідносин.
3. Поняття та ознаки договорів в екологічному праві. Співвідношення еколого-правових договорів з цивільно-правовими, господарсько-правовими та іншими видами договорів.
4. Договірні екологічні правовідносини.
5. Принципи та функції еколого-правових договорів.

Семінарське заняття 1. Поняття договорів в екологічному праві (1 год.)

1. Поняття та ознаки договорів в екологічному праві. Співвідношення еколого-правових договорів з цивільно-правовими, господарсько-правовими та іншими видами договорів.
2. Договірні екологічні правовідносини.
3. Принципи та функції еколого-правових договорів.

Завдання для самостійної роботи (6 год.)

1. Актуальність правового регулювання договорів в екологічному праві за умов реалізації Україною положень Концепції сталого розвитку.
2. Розвиток наукових положень про договірне регулювання екологічних правовідносин.
3. Публічно-правовий характер договорів в екологічному праві.
6. Перспективи правового регулювання договірних екологічних правовідносин в Україні.

Рекомендовані джерела:

1. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
https://yurincom.com/files/content/Dzera_-_Zagalna.pdf
2. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200 с.
3. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
4. Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції присвяченої до 30- річчя Навчально-наукового юридичного інституту (м. Івано-Франківськ, 25 березня 2022р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 95 с.
5. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
6. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат.

нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. 271 с. <http://194.44.152.155/elib/local/3457.pdf>

7. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірної регуляції екологічних відносин. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 220-225.

8. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.

9. Мороз Г. В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.

10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 7-ме вид., перероб. і допов. / за ред. Дзери О.В., Кузнєцової Н.С., Цюри В.В. Київ: Юрінком Інтер, 2025. Т. 1. 1220 с.

11. Рудень О.В. Правова природа та юридичні ознаки екологічних договірних відносин. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 155-163.

12. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.

13. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.

14. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

15. Бевз О.В. Новели договірної регуляції екологічних правовідносин і наукова спадщина професора М.В. Красної: історія і сучасність. *«Концепт Природи в сучасному праві»: науково-методологічні питання розвитку екологічного, земельного, аграрного та інших галузей права»: збірник тез наукових доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті докторки юридичних наук, професорки, член-кореспондентки НАПрН України, заступниці декана юридичного факультету з навчальної роботи заочного відділення (2002–2004), завідувачки кафедри екологічного права юридичного факультету (2011–2018), професорки кафедри екологічного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Марії Василівни Красної (26 травня 2023 ро ку) / За ред. Т. Г. Ковальчук, к.ю.н., доц. та Е. В. Позняк, к.ю.н., доц., Київ : Талком, 2023. С. 15-17.*

Тема 2. Юридичні засади та класифікація договорів в екологічному праві (9 год.)

Лекція 1. Юридичні засади та класифікація договорів в екологічному праві (2 год.)

1. Конституційні, міжнародно-правові, законодавчі та інші юридичні засади здійснення еколого-правових договорів.

2. Державні, міждержавні, регіональні та місцеві комплексні та інші екологічні програми як правові засади реалізації договорів в екологічному праві.

3. Класифікація еколого-правових договорів за різними критеріями.

Семінарське заняття 1. Юридичні засади та класифікація договорів в екологічному праві (1 год.)

1. Конституційні та законодавчі засади еколого-правових договорів.

2. Державні, міждержавні, регіональні та місцеві комплексні та інші екологічні програми як передумови регулювання договірних екологічних правовідносин.

4. Класифікація еколого-правових договорів:

- за об'єктно-суб'єктивним складом;
- за предметом правового регулювання;
- за строком дії;
- в залежності від комбінації учасників укладання договору;
- в залежності від виду, характеру та змісту робіт;
- в залежності від залучених до їх виконання заходів;
- по встановленню прав та обов'язків;
- в залежності від конкретної форми зовнішнього виявлення;
- за їх еколого-правовими критеріями
- за галузевою належністю;
- за підставами виникнення тощо.

Завдання для самостійної роботи (6 год.)

1. Конституційні засади публічних еколого-правових договорів.
2. Законодавчі засади басейнових, міждержавних, міжрегіональних та інших еколого-правових договорів.
3. Законодавчі засади природоресурсних договорів.
4. Законодавчі засади договорів у сфері забезпечення екологічної безпеки.
5. Законодавчі засади договорів природоохоронних договорів.

Рекомендовані джерела:

1. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с. https://yuricom.com/files/content/Dzera_-_Zagalna.pdf
2. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200 с.
3. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. 271 с. <http://194.44.152.155/elib/local/3457.pdf>
4. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірного регулювання екологічних відносин. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 220-225.
5. Кобецька Н. Р. Особливості та правова природа договорів на використання природних ресурсів Університетські наукові записки : часопис Хмельницького університету управління та права. 2010. № 1 (33). С. 90-94.
6. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
7. Мороз Г. В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 7-ме вид., перероб. і допов. / за ред. Дзери О.В., Кузнєцовой Н.С., Цюри В.В. Київ: Юрінком Інтер, 2025. Т. 1. 1220 с.
9. Рудень О.В. Правова природа та юридичні ознаки екологічних договірних відносин. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 155-163.
10. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.
11. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.

Тема 3. Порядок і способи укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві. Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану (12 год.)

Лекція 1. Порядок і способи укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві. Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану (4 год.)

1. Юридичні факти як умови виникнення еколого-правових договорів.
2. Державно-правові, адміністративні та інші акти як умови виникнення еколого-правових договорів.
3. Аукціони, тендери, конкурси як умови укладання окремих договорів в екологічному праві.
4. Юридичні склади як підстави виникнення еколого-правових договорів. Дозволи та на спеціальне використання природних ресурсів ліцензії на здійснення певних видів діяльності та їх вплив на виникнення договірних форм використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.
5. Зміна та припинення еколого-правових договорів.
6. Цифровізація при укладанні еколого-правових договорів.
7. Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану.
8. Форс-мажорні обставини при виконанні договорів в екологічному праві.

Семінарське заняття 1. Порядок і способи укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві. Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану (2 год.)

1. Юридичні факти як умови виникнення еколого-правових договорів.
2. Державно-правові, адміністративні та інші акти як умови виникнення еколого-правових договорів.
3. Аукціони, тендери, конкурси як умови укладання окремих договорів в екологічному праві.
4. Юридичні склади як підстави виникнення еколого-правових договорів. Дозволи та на спеціальне використання природних ресурсів ліцензії на здійснення певних видів діяльності та їх вплив на виникнення договірних форм використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.
5. Зміна та припинення еколого-правових договорів.
6. Цифровізація при укладанні еколого-правових договорів.
7. Особливості укладання, зміни та припинення договорів в екологічному праві в умовах воєнного стану.
8. Форс-мажорні обставини при виконанні договорів в екологічному праві.

Завдання для самостійної роботи (6 год.)

1. Особливості укладання договорів на аукціонах. Проведення конкурсів і тендерів. Відмінності між ними.
2. Укладання договорів за допомогою інформаційно-комунікаційних систем.
3. Практичні аспекти врахування Закону України «Про санкції» при укладанні договорів у сфері екологічного права.

Рекомендовані джерела:

1. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
2. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних

ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. 271 с. <http://194.44.152.155/elib/local/3457.pdf>

3. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірного регулювання екологічних відносин. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 220-225.

4. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.

5. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.

6. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис.. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.

7. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

8. Бевз О.В. Новели законодавства щодо укладення договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах). *Актуальні проблеми земельного, аграрного та екологічного права в умовах сучасних викликів і загроз : матеріали круглого столу, присвяч. 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. Вовка Ю. О. (Харків, 12 трав. 2023 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2023. С. 165-170.*

9. Бесянєвич О.А. Актуальні проблеми укладення договорів на торгах (аукціонах). «Право України». 2022. №5. С. 21-36.

10. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування: монографія. М-во внутрішніх справ України ; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, Луганськ, 2011. 424 с.

11. Краснова М.В., Гетьман А.П. Доктринальні підходи до компенсації шкоди за екологічним законодавством України. Правові доктрини України : у 5 т., т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю.С. Шемшученко, А.П. Гетьман, В.І. Андрейцев та ін.; за заг. Ред. Ю.С. Шемшученка. Х.: Право, 2013. С. 193-215.

12. Подцерковний О. Щодо трансформації договірних та організаційних засобів державної економічної політики воєнного часу. Право України. № 10. 2023. С. 9-24.

13. Соколова А. К. Правове регулювання екологічного стимулювання належного виконання еколого-правових договорів. Вісник АПН України. 1998. №1(12). С. 95-100.

14. Шараєвська Т.А. Судова практика розгляду спорів щодо визнання недійсними та скасування рішень органів місцевого самоврядування про розірвання договорів оренди земельної ділянки. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 206-211.

15. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.

16. Шумило О. Екологічні аспекти угод про розподіл продукції. National Law Journal Theory and Practice. August 2015. С. 105-109.

17. Бесянєвич О.А. Актуальні проблеми укладення договорів на торгах (аукціонах). URL: <https://coordynata.com.ua/aktualni-problemi-ukladenna-dogovoriv-na-torgah-aukcionah>

18. Ганзієнко Д. Форс-мажор під час війни: огляд судової практики. ЮРЛІГА URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/211877_fors-mazhor-pd-chas-vyni-oglyad-sudovo-praktiki.

19. Кобецька Н. Р. Види, підстави і порядок набуття права водокористування за законодавством України і Польщі. Biuletynpolsko-ukraiński «Polityka i

prawowspółczesnej Europy». 1/2016. URL: <http://www.polukr.net/blog/2016/05/vidi-pidstavi-i-poriadok-nabutja-prava-vodokoristuvanja-za-zakonodavstvom-ukraini-i-polszczi/>.

20. Полюхович Д.О. Адміністративний договір як форма адміністративно-правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики. Актуальні проблеми держави і права. URL: <http://www.apdp.in.ua/v91/22.pdf> с. 164-173

21. Мушка Р., Радзівон Д. Як краще інвестувати: угоди про розподіл продукції vs. аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами. Юридична газета online. Опубліковано в №4 (734). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/yak-krashche-investuvati-ugodi-pro-rozpodil-produkciyi-vs-aukcioni-z-prodazhu-specialnih-dozvoliv-na.html>

22. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/52.pdf

23. Мороз Г.В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних і приватних інтересів. Збірник наукових статей. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/12289>

Тема 4. Форма, об'єкти, суб'єкти та зміст договорів в екологічному праві (10 год.)

Лекція 1. Форма, об'єкти, суб'єкти, зміст договорів в екологічному праві (2 год.)

1. Форма еколого-правових договорів.
2. Поняття та види об'єктів еколого-правових договорів та їх співвідношення з предметом таких договорів.
3. Суб'єкти еколого-правових договорів.
4. Поняття змісту еколого-правових договорів. Істотні умови еколого-правових договорів. Додаткові та випадкові умови еколого-правових договорів.
5. Застосування типових договорів у сфері екологічного права.

Семінарське заняття 1. Форма, об'єкти, суб'єкти, зміст договорів в екологічному праві (2 год.)

1. Форма еколого-правових договорів.
2. Поняття та види об'єктів еколого-правових договорів та їх співвідношення з предметом таких договорів.
3. Суб'єкти еколого-правових договорів.
4. Поняття змісту еколого-правових договорів.
5. Застосування типових договорів у сфері екологічного права.

Завдання для самостійної роботи (6 год.)

1. Особливості природних ресурсів, природно-соціальних умов, природних комплексів та ландшафтів, екологічних систем як об'єктів еколого-правових договорів.
2. Сторони еколого-правових договорів.
3. Правосуб'єктність сторін еколого-правових договорів. Права та обов'язки сторін еколого-правових договорів.
5. Звичайні та випадкові умови еколого-правових договорів.

Рекомендовані джерела:

1. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с. https://yurincom.com/files/content/Dzera_-_Zagalna.pdf
2. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
3. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов

та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.

4. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. 271 с. <http://194.44.152.155/elib/local/3457.pdf>

5. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.

6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 7-ме вид., перероб. і допов. / за ред. Дзери О.В., Кузнєцової Н.С., Цюри В.В. Київ: Юрінком Інтер, 2025. Т. 1. 1220 с.

7. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.

8. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис.. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.

9. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

10. Бевз О.В. Новели законодавства щодо укладення договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах). *Актуальні проблеми земельного, аграрного та екологічного права в умовах сучасних викликів і загроз : матеріали круглого столу, присвяч. 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. Вовка Ю. О. (Харків, 12 трав. 2023 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2023. С. 165-170.*

11. Беляневич О.А. Актуальні проблеми укладення договорів на торгах (аукціонах). «Право України». 2022. №5. С. 21-36.

12. Кобецька Н. Р. Види та характеристика природноресурсових договорів за законодавством України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : збірник наукових статей. Вип. XXIII. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. С. 164-171.

13. Кобецька Н. Р. Дозволи і договори в механізмі правового регулювання природокористування. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 71. Одеса : Юридична література, 2014. С. 242-247.

14. Кобецька Н. Р. Становлення законодавчого регулювання та особливості оренди водних об'єктів . Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2013. Вип. 5, т. 1. С. 133-135.

15. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 6. С. 177-179.

16. Мороз Х. В. Договіри використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.

17. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання надрокористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. С. 105-109. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf

18. Полухович Д.О. Адміністративний договір як форма адміністративно-правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики. Актуальні проблеми держави і права. URL: <http://www.apdp.in.ua/v91/22.pdf> с. 164-173

19. Мороз Г.В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних і приватних інтересів. Збірник наукових статей. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/12289>

Тема 5. Організаційно-правові гарантії належного укладання та реалізації договорів в екологічному праві (11 год.)

Лекція 1. Організаційно-правові гарантії належного укладання та реалізації договорів в екологічному праві (2 год.)

1. Система органів управління та контролю в сфері забезпечення укладання та реалізації еколого-правових договорів.
2. Правові засади функціонування спеціальних міжвідомчих комісій, тендерних комітетів та інших допоміжних інституцій при укладанні еколого-правових договорів.
3. Самоврядні органи в системі забезпечення реалізації еколого-правових договорів.
4. Залучення громадськості до контролю за належним виконанням еколого-правових договорів.
5. Діяльність органів судової влади як гарантія належного виконання еколого-правових договорів.

Семінарське заняття 1. Організаційно-правові гарантії належного укладання та реалізації договорів в екологічному праві (1 год.)

1. Система органів управління та контролю в сфері забезпечення укладання та реалізації еколого-правових договорів.
2. Правові засади функціонування спеціальних міжвідомчих комісій, тендерних комітетів та інших допоміжних інституцій при укладанні еколого-правових договорів.
3. Залучення громадськості до контролю за належним виконанням еколого-правових договорів.

Завдання для самостійної роботи (8 год.)

1. Повноваження Кабінету Міністрів України, державних адміністрацій в системі забезпечення здійснення еколого-правових договорів.
2. Особливості компетенції органів спеціальної компетенції в сфері реалізації еколого-правових договорів.
3. Правові засади діяльності тендерних комітетів у сфері організації використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки на договірних умовах.
4. Органи місцевого самоврядування в системі забезпечення реалізації еколого-правових договорів.
5. Врахування думки громадськості у сфері еколого-правових договорів.

Рекомендовані джерела:

1. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
2. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
3. Рудень О.В. Правова природа та юридичні ознаки екологічних договірних відносин. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 155-163.
4. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.
5. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис.. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.
6. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

7. Данілік Д.М. Законодавчі новели у сфері використання земель для потреб надрокористування. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №4. С. 230-234.
8. Кобецька Н. Р. Договори у відносинах користування мисливськими угіддями. Право і суспільство. 2014. № 1-2. С. 99-102.
9. Кобецька Н. Р. Дозволи і договори в механізмі правового регулювання природокористування. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 71. Одеса : Юридична література, 2014. С. 242-247.
10. Кобецька Н. Р. Становлення законодавчого регулювання та особливості оренди водних об'єктів . Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2013. Вип. 5, т. 1. С. 133-135.
11. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування: монографія. М-во внутрішніх справ України ; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, Луганськ, 2011. 424 с.
12. Подцерковний О. Щодо трансформації договірних та організаційних засобів державної економічної політики воєнного часу. Право України. № 10. 2023. С. 9-24.
13. Шараєвська Т.А. Судова практика розгляду спорів щодо визнання недійсними та скасування рішень органів місцевого самоврядування про розірвання договорів оренди земельної ділянки. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 206-211.
14. Шумило О. Екологічні аспекти угод про розподіл продукції. National Law Journal. Theory and Practice. August 2015. С. 105-109.
15. Bredikhina, V. and Zadykhaylo, D. (2022). Convergence of Environmental and Economic Law in the Sphere of Environmental Protection and Natural Resource Management in Ukraine. Grassroots Journal of Natural Resources, 5(1): 1-16. Doi: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.050101>
16. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання надрокористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. С. 105-109. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf
17. Полюхович Д.О. Адміністративний договір як форма адміністративно-правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики. Актуальні проблеми держави і права. URL: <http://www.apdp.in.ua/v91/22.pdf> с. 164-173
18. Мушка Р., Радзівон Д. Як краще інвестувати: угоди про розподіл продукції vs. аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами. Юридична газета online. Опубліковано в №4 (734). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/yak-krashche-investuvati-ugodi-pro-rozpodil-produkciyi-vs-aukcioni-z-prodazhu-specialnih-dozvoliv-na.html>
19. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/52.pdf
20. Мороз Г.В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних і приватних інтересів. Збірник наукових статей. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/12289>

Тема 6. Система функціонально- та охоронно-правового забезпечення належного виконання договорів в екологічному праві (11 год.)

Лекція 1. Система функціонально- та охоронно-правового забезпечення належного виконання договорів в екологічному праві (2 год.)

1. Галузеві функції управління в галузі екології в системі забезпечення еколого-правових договорів.
2. Міжгалузеві функції управління в галузі екології в системі забезпечення еколого-правових договорів.
3. Державне фінансування, екологічне кредитування, екологічне страхування, стимулювання як засоби забезпечення належного виконання еколого-правових договорів.
4. Використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища та інших фондів на еколого-договірних засадах.
5. Юридична відповідальність як форма забезпечення виконання договорів в екологічному праві.

Семінарське заняття 1. Система функціонально- та охоронно-правового забезпечення належного виконання договорів в екологічному праві (1 год.)

1. Галузеві функції управління в галузі екології в системі забезпечення еколого-правових договорів.
2. Міжгалузеві функції управління в галузі екології в системі забезпечення еколого-правових договорів.
3. Державне фінансування, екологічне кредитування, екологічне страхування, стимулювання як засоби забезпечення належного виконання еколого-правових договорів.
4. Використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища та інших фондів на еколого-договірних засадах.
5. Юридична відповідальність як форма забезпечення виконання договорів в екологічному праві.

Завдання для самостійної роботи (8 год.)

1. Організаційні форми діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері укладення еколого-правових договорів.
2. Функції управління в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки як засоби забезпечення здійснення еколого-правових договорів.
3. Поєднання заходів стимулювання та відповідальності як принцип належного виконання еколого-правових договорів.
4. Державне фінансування, екологічне кредитування, екологічні інвестиції, стимулювання як засоби забезпечення належного виконання еколого-правових договорів.

Рекомендовані джерела:

1. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Сустанов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
2. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
3. Рудень О.В. Правова природа та юридичні ознаки екологічних договірних відносин. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 155-163.
4. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.
5. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис..

к. ю. н. Х. 1993. 18 с.

6. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

7. Балюк Г.І., Власенко Ю.Л., Ковальчук Т.Г. Проблеми забезпечення державною реалізації громадянами України конституційного права власності на землю. Соціологія права, 3. 2018.

8. Кобецька Н. Р. Дозволи і договори в механізмі правового регулювання природокористування. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 71. Одеса : Юридична література, 2014. С. 242-247.

9. Кобецька Н. Р. Становлення законодавчого регулювання та особливості оренди водних об'єктів . Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2013. Вип. 5, т. 1. С. 133-135.

10. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування: монографія. М-во внутрішніх справ України ; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, Луганськ, 2011. 424 с.

11. Краснова М.В., Гетьман А.П. Доктринальні підходи до компенсації шкоди за екологічним законодавством України. Правові доктрини України : у 5 т., т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю.С. Шемшученко, А.П. Гетьман, В.І. Андрейцев та ін.; за заг. Ред. Ю.С. Шемшученка. Х.: Право, 2013. С. 193-215.

12. Мороз Х. В. Договіри використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.

13. Соколова А. К. Правове регулювання екологічного стимулювання належного виконання еколого-правових договорів. Вісник АПН України. 1998. №1(12). С. 95-100.

14. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни: Автореф. дис. канд. юрид. наук. Х., 2000.

15. Шараєвська Т.А. Судова практика розгляду спорів щодо визнання недійсними та скасування рішень органів місцевого самоврядування про розірвання договорів оренди земельної ділянки. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 206-211.

16. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М. та ін. Екологічний аудит. К.: Вища школа, 2000.

17. Кобецька Н. Р. Види, підстави і порядок набуття права водокористування за законодавством України і Польщі. Biuletynpolsko-ukraiński «Polityka i prawowspółczesnejEuropy». 1/2016. URL: <http://www.polukr.net/blog/2016/05/vidi-pidstavi-i-poriadok-nabutja-prava-vodokoristuvanja-za-zakonodavstvom-ukraini-i-polszczi/>.

18. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання довгострокового тимчасового користування лісами. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 1. С. 142-145. URL: http://pap.in.ua/1_2015/43.pdf

19. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання надрокористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. С. 105-109. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf

Типове завдання за змістовним модулем 1 розміщено на гугл-формі за наступним посиланням:

https://docs.google.com/forms/d/10z35PunCYp_XWd0MN6khsOW1mLibaNw91LIAOqvSRmU/edit

Інструкції по заповненню розміщені в гугл-формі.

Приклади завдань до змістовного модуля 1

Завдання 1

Задача

Озеро Синє – одне з найвідоміших озер столиці, розташоване на західній околиці житлового масиву Виноградар у Подільському районі столиці. За легендою, озеро утворилося ще в льодовиковий період. Доказом цієї версії є наявність на дні так званого синього мулу, який і надає воді характерний синюватий відтінок.

«За останні 40 років, від початку будівництва на його берегах, легендарне озеро Синє дуже сильно обміліло. Його площа суттєво зменшилася, з'єднувальна протока пересохла, і по суті утворилося два окремих озера, рівень води в яких постійно падає. На вимогу місцевих мешканців та за ініціативою депутатів Київради Вадима Сторожука та Олексія Окопного Управління екології включило роботи з розчищення та благоустрою озера до переліку природоохоронних заходів на 2023 рік. Будемо докладати всіх зусиль, щоб врятувати цю унікальну водойму», – зазначив Олександр Возний.

За його словами, після проведення наукового дослідження було встановлено, що причини обміління озера Синього мають природний та техногенний характер. До перших належить підвищення температури повітря (а отже зростання випаровування) та замулення джерел живлення. До причин техногенного характеру належить, зокрема, водопониження внаслідок будівництва житлового масиву та автомобільних доріг, які стали штучною перешкодою для підземних та поверхневих вод.

З метою врятувати унікальну водойму від катастрофічного обміління до переліку природоохоронних заходів, що фінансуватимуться з Київського міського фонду охорони навколишнього середовища у 2023 році, було включено розчищення та благоустрій озера Синє у Подільському районі столиці.

Жодних заходів не встигли провести. У жовтні 2023 року озеро повністю висохло.

21 жовтня відбулася зустріч місцевих мешканців із генеральним директором КП "Плесо", де обговорювалася доля озера та як його врятувати. Роботи з розчищення водойми обіцяли розпочати у середині листопада 2023 р. КП "Плесо" почало шукати виконавця робіт із розчищення озера. Представники комунального підприємства обіцяють покращити екологічний, санітарний та гідрогеологічний стан озера. Роботи включатимуть благоустрій території, прилеглої до озера. Загальна вартість робіт – 96 млн. 350 тис. грн.

Проектними рішеннями передбачається виконати розчищення озера на глибину 5 м для розкриття ґрунтових джерел, що спричинить додаткове наповнення, а також покращить екологічний стан озера. Крім того, планується виконати розчищення з'єднувальної протоки та об'єднати озеро в кільце для зрівнювання рівнів води та запобігання застою.

Вже у листопаді водойму планували очистити за 35 млн гривень, проте роботи не розпочалися.

За цим тендером було декілька звернень до Держаудитслужби про завищені ціни та доцільність таких витрат у період воєнного стану.

29 лютого 2024 р. Київрада підтримала шизку природоохоронних заходів на 2024 рік, зокрема, у цьому році щодо відновлення озера Синє на Виноградарі.

За повідомленнями КМДА, наступними кроками повинні стати внесення змін до міського бюджету щодо збільшення Київрадою асигнувань на природоохоронні заходи та пошук підрядника на виконання необхідних робіт з порятунку водойми.

Після визначення переможця та підписання договору повинні були розпочатися роботи з ревіталізації водойми. Планується рятувати озеро за рахунок його розчистки та днопоглиблення. Решту робіт, які передбачають благоустрій території довкола водойми, виконають за більш сприятливої економічної ситуації в місті.

Після цього КП "Плесо" шість разів оголошувало тендери на розчищення водойми, але торги не відбулися.

Щоразу пропозиції учасників відхиляються через різні причини, що видно на сайті Prozorro.

Серед причин відмов - невідповідність поданих документів і перевищення бюджетних лімітів пропозиціями учасників.

Лише у вересні 2024 р. КП "Плесо" завершило тендерний відбір підрядної організації та підписало договір на виконання робіт.

Підрядники розробили проєкт, який включатиме розчищення водойми, очищення дна від мулу та влаштування проток. Ревіталізація буде першим етапом робіт і він розпочнеться з 16 вересня.

Проєкт передбачає облаштування периметра технічного майданчика та визначення меж майбутнього прокладання тимчасових технічних доріг для доступу до робочої зони, повідомили в КМДА.

До робіт залучать геодезистів для високої точності виконання проєкту. А також розмістять необхідну техніку для подальшого очищення водойми.

Після завершення підготовчих заходів розпочнеться безпосередньо розчистка озера.

Ці роботи фінансуватимуться зі спеціального фонду, кошти з якого можуть спрямовуватися винятково на природоохоронні заходи.

Завдання:

- Ознайомитися із ситуацією, проаналізувати її, визначити коло суспільних відносин.
- Чи виникають в даному випадку еколого-договірні відносини, на вашу думку?
- Які особливості процедури укладення договору можна визначити в даному випадку?

Завдання 2

Проаналізуйте наступне повідомлення в медіа:

Киянин намагався продати червонокнижну рись на Київщині через сервіс онлайн-оголошень. Правоохоронці вилучили тварину. Про це повідомляє поліція Київщини.

За словами поліції, зловмисником виявився 36-річний житель столиці, який навіть не мав відповідних документів на тварину. Крім того, чоловік чинив злісну непокору правоохоронцям та відмовлявся віддавати тварину.

На мешканця столиці склали два адміністративні протоколи: за фактом порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за фактом злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліціанта.

Наразі рись передали до відповідного центру тимчасового утримання. Подальшу долю киянина вирішить суд.

Водночас саме зоозахисна організація URSA вступили в контакт із продавцями та домовилась про передання тварини. Рись продавали за \$3800. Тварину привезли "потенційним власникам", як кошеня, в переносці.

В URSA зазначають, що подібних оголошень у мережі, зокрема на OLX Україна, ще є дуже багато.

"Просимо кожного не проходити повз подібних ситуацій, де порушуються права тварин та умови їх утримання. Краще одразу звертайтеся до правоохоронних органів чи до нас за консультацією. Ми завжди готові надати юридичну підтримку", — кажуть у зоозахисній організації.

Питання для обговорення:

Визначити коло правовідносин.

Визначте поняття та ознаки еколого-правових договорів. Які екологічні імперативи повинні враховуватися при укладенні еколого-правових договорів? Яким законодавством вони визначаються?

Яка відповідальність може бути застосована в даному випадку?

Чи потребує законодавство вдосконалення у цій сфері?

Змістовний модуль 2. Правове регулювання забезпечення договорів в екологічному праві

Тема 7. Праве регулювання договорів у сфері природокористування (22 год.)

Лекція 1. Праве регулювання договорів у сфері природокористування (6 год.)

1. Правове регулювання оренди природних ресурсів. Оренда водних об'єктів для сільськогосподарських, оздоровчих потреб та потреб рибальства.
2. Тимчасове користування лісовими ресурсами на умовах договору.
3. Договори у сфері користування мисливськими угіддями.
2. Правове регулювання угод про розподіл продукції в сфері надрокористування.
4. Правове регулювання проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами.
5. Правове регулювання договорів на встановлення публічних та приватних природних сервітутів.

Семінарське заняття 1. Правове регулювання договорів у сфері природокористування (2 год.)

1. Правові засади оренди природних ресурсів.
2. Правове регулювання угод про розподіл продукції в надровій сфері.
3. Правове регулювання договорів на встановлення природних сервітутів.

Завдання для самостійної роботи (14 год.)

1. Місце правового регулювання договірних природоресурсних відносин в системі екологічного законодавства.
2. Загальна характеристика правових засад договорів у природоресурсному праві.
3. Судова практика у сфері оренди природних ресурсів.
4. Судова практика у сфері встановлення публічних та приватних природних сервітутів.
5. Проблеми та перспективи розвитку правового регулювання договірних природоресурсових відносин.

Рекомендовані джерела:

1. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. 271 с. <http://194.44.152.155/elib/local/3457.pdf>
2. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірної регулювання екологічних відносин. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 220-225.
3. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
4. Мороз Г. В. Договіри використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.
5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 7-ме вид., перероб. і допов. / за ред. Дзери О.В., Кузнєцової Н.С., Цюри В.В. Київ: Юрінком Інтер, 2025. Т. 1. 1220 с.
6. Рудень О.В. Правова природа та юридичні ознаки екологічних договірних відносин. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 155-163.
7. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.

8. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.
9. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.
10. Бевз О.В. Новели законодавства щодо укладення договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах). *Актуальні проблеми земельного, аграрного та екологічного права в умовах сучасних викликів і загроз : матеріали круглого столу, присвяч. 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. Вовка Ю. О. (Харків, 12 трав. 2023 р.)* / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2023. С. 165-170.
11. Ващишин М.Я., Найда К.В. Природоохоронний сервітут як інструмент збереження довкілля: порівняльно-правовий аналіз та перспективи для України. *Правові новели*. 2025. № 25. С. 48-54.
12. Данілік Д.М. Законодавчі новели у сфері використання земель для потреб надрокористування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №4. С. 230-234.
13. Лісова Т.В. Право земельного сервітуту: актуальні питання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 363-367.
14. Кобецька Н. Р. Види та характеристика природноресурсових договорів за законодавством України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : збірник наукових статей*. Вип. XXIII. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. С. 164-171.
15. Кобецька Н. Р. Договори у відносинах користування мисливськими угіддями. *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С. 99-102.
16. Кобецька Н. Р. Дозволи і договори в механізмі правового регулювання природокористування. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць*. Вип. 71. Одеса : Юридична література, 2014. С. 242-247.
17. Кобецька Н. Р. Особливості та правова природа договорів на використання природних ресурсів *Університетські наукові записки : часопис Хмельницького університету управління та права*. 2010. № 1 (33). С. 90-94.
18. Кобецька Н. Р. Становлення законодавчого регулювання та особливості оренди водних об'єктів . *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2013. Вип. 5, т. 1. С. 133-135.
19. Марусенко Р.І. Баланс прав орендодавця та орендаря земельної ділянки: аналіз спірних позицій закону. *Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.)*. - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 198-202.
20. Міськевич Л.Р. Оренда земельних ділянок водного фонду: цивільно-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 199 с.
21. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 177-179.
22. Мороз Х. В. Договіри використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2021. № 56. С. 173-184.
23. Найда К.В. Правові аспекти розмежування земельного сервітуту та суперфіцію. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2024. Випуск 4. С. 15-22.
24. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни: Автореф. дис. канд. юрид. наук. Х., 2000.

25. Харитонova Т.Є., Щербакoв Ю.С. Встановлення земельних сервітутів для потреб енергетики: науково-практичні правові проблеми. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.2025. Вип. 88. Частина 2. С. 237-245.

26. Шараєвська Т.А. Судова практика розгляду спорів щодо визнання недійсними та скасування рішень органів місцевого самоврядування про розірвання договорів оренди земельної ділянки. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 206-211.

27. Шумило О. Екологічні аспекти угод про розподіл продукції. National Law Journal. Theory and Practice. August 2015. С. 105-109.

28. Юрчишин Н.Г. Юридична природа лісового сервітуту. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 2 (8). С. 76-78.

29. Барабаш Н. П. Земельні сервітути для потреб користування надрами. *Український політико-правовий дискурс*, № 20, 2026. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18873930>

30. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання довгострокового тимчасового користування лісами. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 1. С. 142-145. URL: http://pap.in.ua/1_2015/43.pdf

31. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання надрокористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. С. 105-109. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf

32. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірного регулювання екологічних відносин. Часопис Київського університету права. 2015/1. С. 220-225. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2015_1/CHAS15_1.pdf

33. Мушка Р., Радзівон Д. Як краще інвестувати: угоди про розподіл продукції vs. аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами. Юридична газета online. Опубліковано в №4 (734). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/yak-krashche-investuvati-ugodi-pro-rozpodil-produkciyi-vs-aukcioni-z-prodazhu-specialnih-dozvoliv-na.html>

Тема 8. Правове регулювання договорів у сфері забезпечення екологічної безпеки (18 год.)

Лекція 1. Правове регулювання договорів у сфері забезпечення екологічної безпеки (4 год.)

1. Правове регулювання договорів екологічного страхування.
2. Договори перевезення небезпечних вантажів.
3. Договір екологічного аудиту.
4. Екологічне інформування, екологічна сертифікація та інші заходи забезпечення екологічної безпеки, які проводяться на договірних засадах.
5. Правове регулювання впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні.

Семінарське заняття 1. Правове регулювання договорів у сфері забезпечення екологічної безпеки (2 год.)

1. Правове регулювання договорів екологічного страхування.
2. Договори перевезення небезпечних вантажів.
3. Договір екологічного аудиту.

4. Екологічне інформування, екологічна сертифікація та інші заходи забезпечення екологічної безпеки, які проводяться на договірних засадах.

Завдання для самостійної роботи (12 год.)

1. Особливості правового регулювання договорів у сфері антропоохоронних відносин.
2. Загальна характеристика правових засад договорів у сфері антропоохоронних відносин.
3. Договори у сфері управління відходами.
4. Правове регулювання сертифікації лікарських засобів.
5. Проблеми та перспективи розвитку правового регулювання договірних відносин у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Рекомендовані джерела:

1. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
2. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
3. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.
4. Бевз О.В. Новели договірного регулювання екологічних правовідносин і наукова спадщина професора М.В. Красної: історія і сучасність. *«Концепт Природи в сучасному праві»: науково-методологічні питання розвитку екологічного, земельного, аграрного та інших галузей права»: збірник тез наукових доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті докторки юридичних наук, професорки, член-кореспондентки НАПрН України, заступниці декана юридичного факультету з навчальної роботи заочного відділення (2002–2004), завідувачки кафедри екологічного права юридичного факультету (2011–2018), професорки кафедри екологічного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Марії Василівни Красної (26 травня 2023 ро ку) / За ред. Т. Г. Ковальчук, к.ю.н., доц. та Е. В. Позняк, к.ю.н., доц., Київ : Талком, 2023. С. 15-17.*
5. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М. та ін. Екологічний аудит. К.: Вища школа, 2000.
6. Шоха Т. П. Правові аспекти екологічного страхування в Україні: Монографія. К.: Алерта. 2019. 236 с.
7. Шумило О. Екологічні аспекти угод про розподіл продукції. *National Law Journal Theory and Practice*. August 2015. С. 105-109.

Тема 9. Правове регулювання договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища (18 год.)

Лекція 1. Правове регулювання договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища (4 год.)

1. Правове регулювання меліоративних договорів, інших водоохоронних договорів, лісовідновлювальних договорів, атмосфероохоронних договорів.
2. Правове регулювання охоронних договорів у галузі використання та охорони природно-заповідного фонду та об'єктів культурної спадщини.
3. Здійснення фінансування природоохоронних заходів на договірних засадах.
4. Правове регулювання впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні.

Семінарське заняття 1. Праве регулювання окремих договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища (2 год.)

1. Правове регулювання меліоративних договорів, інших водоохоронних договорів, лісовідновлювальних договорів, атмосфероохоронних договорів.
2. Правове регулювання охоронних договорів у галузі використання та охорони природно-заповідного фонду та об'єктів культурної спадщини.
3. Здійснення фінансування природоохоронних заходів на договірних засадах.
4. Правове регулювання впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні.

Завдання для самостійної роботи (12 год.)

1. Правове регулювання договорів про рекреаційну діяльність в межах ПЗФ.
2. Використання природних ресурсів рекреаційних, курортних та лікувально-оздоровчих зон і територій на договірних засадах.
3. Використання природних ресурсів, внесених до Червоної книги України, на договірних засадах.
4. Особливості правового регулювання використання на умовах договорів природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу України.

Рекомендовані джерела:

1. Бевз О.В. Зони охорони об'єктів культурної спадщини та особливості земельно-правової охорони історичних ареалів населених місць. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. Вип. 90. С. 103-108.
2. Бобкова А.Г. Правове забезпечення рекреаційної діяльності: автореф. дис... док. юрид. наук. К.: 2001. 34 с.
3. Дубко А.С. Фінансово-правові аспекти впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2025. С. 560-564. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/134>
4. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
5. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 7-ме вид., перероб. і допов. / за ред. Дзери О.В., Кузнецової Н.С., Цюри В.В. Київ: Юрінком Інтер, 2025. Т. 1. 1220 с.
7. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.
8. Краснова М.В., Гетьман А.П. Доктринальні підходи до компенсації шкоди за екологічним законодавством України. Правові доктрини України : у 5 т., т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю.С. Шемшученко, А.П. Гетьман, В.І. Андрейцев та ін.; за заг. Ред. Ю.С. Шемшученка. Х.: Право, 2013. С. 193-215.
9. Розробка механізму правового регулювання договірних відносин у підприємницькій діяльності : монографія / за ред. В. В. Луця. К. : НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2009.
10. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни: Автореф. дис. канд. юрид. наук. Х., 2000. 20 с.

Типове завдання модульної контрольної роботи до змістовного модуля 2 розміщені в гугл-формі за наступним посиланням:

Варіант 1

https://docs.google.com/forms/d/1wII1R0YeqE5fhyU3B4Xpn0gY1tCeXOoUK_IgFwLn4c/edit

Варіант 2

https://docs.google.com/forms/d/1KULy71taz-mFIdRjxlaamt3fcXUGA7XII7sVCBz5wzU/edit?usp=forms_home&ouid=100591916248709547666

Інструкції по заповненню містяться в гугл-формі.

Приклади завдань до змістовного модуля 2

Завдання 1

Задача

Рішенням сесії Івано-Франківської обласної ради №87-5/2006 від 08.09.2006 у Богородчанському районі вилучено з користування мисливсько-риболовного виробничого підприємства обласної ради УТМР 12579,4 га мисливських угідь та надано їх в користування ТзОВ «Верховина-ДС» терміном на 15 років.

Пунктом 3 вказаного рішення обласної ради передбачено обов'язок ТзОВ «Верховина-ДС» створити спеціалізований підрозділ для ведення мисливського господарства та охорони мисливської фауни згідно з чинним законодавством.

В подальшому, на виконання рішення Івано-Франківської обласної ради №87-5/2006 від 08.09.2006, між Івано-Франківським обласним управлінням лісового та мисливського господарства та ТзОВ «Верховина-ДС» укладено договір від 06.07.2009 про умови ведення мисливського господарства.

Відповідно до пункту 1.1 Договору та розробленого ТзОВ «Верховина-ДС» проекту організації і розвитку мисливського господарства, товариству передано в користування терміном на 15 років мисливські угіддя площею 12579,4 га вартістю 63289 тис. грн.

У травні 2017 року прокуратура Івано-Франківської області в інтересах Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства звернулася з позовом до Товариства з обмеженою відповідальністю «Верховина», третя особа - Івано-Франківська обласна рада, у якому просила припинити право користування мисливськими угіддями Товариством з обмеженою відповідальністю «Верховина», надане на підставі рішення сесії Івано-Франківської обласної ради №87-5/2006 від 08.09.2006 та договору про умови ведення мисливського господарства від 06.07.2009.

У позовній заяві наводились аргументи про те, що на підставі вищевказаних рішення Івано-Франківської обласної ради та договору про умови ведення мисливського господарства Товариству надано право користування мисливськими угіддями 12579,4 га терміном на 15 років. Рішенням та угодою передбачено обов'язок товариства здійснювати охорону державного мисливського фонду і для цього сформувати егерську службу з розрахунку не менше одного егеря на 7 тис. га лісових угідь і 10 тис. га польових угідь.

Позивач зазначав, що за результатами моніторингу стану дотримання вимог законодавства про тваринний світ було встановлено, що Товариство з обмеженою відповідальністю «Верховина», як користувач мисливських угідь, упродовж тривалого часу не виконує обов'язки щодо охорони та відтворення мисливських угідь в частині створення егерської служби. Ці дії відповідача, на думку позивача, порушують інтерес держави щодо належного використання природних ресурсів.

Як наголошувалось прокуратурою, на її звернення Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства повідомило позивача про те, що перевірки відповідача щодо дотримання законодавства у галузі мисливського господарства та полювання за 2013-2016 роки не проводило. Натомість у 2015 р. проводилися перевірки державно екологічною інспекцією, в тому числі дані первинного обліку чисельності та використання мисливських тварин в районі, про стан їх захворюваності, оскільки лише за один мисливський сезон на території району виявлено падіж кількох парнокопитних тварин, що завдало збитків більш як на 10 тис. грн. Внаслідок перевірки виявлено, що такі дані мисливським господарством не ведуться.

Вважаючи, що вищевказаним Івано-Франківським обласним управлінням лісового та мисливського господарства допущено бездіяльність щодо захисту інтересів держави, прокуратура наполягала на тому, що має право на звернення до суду з цим позовом.

Постановою Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 06.06.2017, позов задоволено повністю, а саме - припинено право користування Товариства з обмеженою відповідальністю «Верховина-ДС» мисливськими угіддями наданими на підставі рішення Івано-Франківської обласної ради за №87-5/2006 від 08.09.2006.

Постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 22.09.2020 ухвалене судом першої інстанції судове рішення скасовано, а позовну заяву залишено без розгляду, у зв'язку з тим, що прокуратура Івано-Франківської області, за висновком апеляційного суду, не мала підстав для звернення з цим позовом до суду.

Дослідити юридичну природу договору про умови ведення мисливського господарства. Визначити порядок його укладення, сторони, їх права та обов'язки.

Дати оцінку діям прокуратури. Чи має права прокурор звертатися із позовом в такому випадку?

Чи є підстави для розірвання договору про умови ведення мисливського господарства і припинення права користування мисливським угіддями?

Вирішити справу.

Завдання 2

Задача

Біля міста Горішні Плавні на шосе перекинулася автомобільна цистерна ємністю 38 тон, у якій містилася рідина, що застосовується для підвищення октанового числа бензину. Пригода трапилася, коли водій почав міняти колесо. Автомобіль зіскочив із домкрата і перекинувся до кювету.

Внаслідок аварії отримали травми середньої та легкої тяжкості водій та супроводжуючий вантажу. Під час аварії було розлито 280 літрів рідини, чим було забруднено земельні ділянки, які належать на праві власності фермерському господарству та аграрному підприємству.

Керівник агропідприємства звернувся до адвоката за юридичною допомогою щодо відшкодування збитків, завданих розлиттям небезпечної рідини.

Дати правову оцінку договірним відносинам, що склалися в даному випадку.

Які умови перевезення екологічно небезпечних вантажів визначено законодавством?

Хто буде нести матеріальну відповідальність перед потерпілими? Чи передбачено в даному випадку страхування відповідальності?

Підготуйте консультацію від імені адвоката.

Завдання 3

Знайти судову справу, пов'язану із договорами в екологічному праві і заповнити таблицю:

реквізити судової справи	
сторони в судовому процесі	
обставини справи	
посилання на законодавство	
договір/договори, яких стосується справа	
результат судової справи	

Скласти проєкт договору в сфері екологічного права, якого стосується судова справа, обрана студентом.

Зразки тестових завдань на залік розміщені в гугл-формі за наступним посиланням:

<https://docs.google.com/forms/d/1gdLK8CdWV-r6JuMsPVj-OqIENLrE4davnWeqVEZ1e4w/edit>

Інструкції по заповненню знаходяться в гугл-формі.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основні:

1. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2008. 896 с. https://yurincom.com/files/content/Dzera_-_Zagalna.pdf
2. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 1200 с.
3. Договір як універсальна правова конструкція: монографія / А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х.: Право, 2012. 432 с.
4. Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції присвяченої до 30- річчя Навчально-наукового юридичного інституту (м. Івано-Франківськ, 25 березня 2022р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 95 с.
5. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, Є. П. Суєтнов та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
6. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2016. 271 с. <http://194.44.152.155/elib/local/3457.pdf>
7. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірного регулювання екологічних відносин. Часопис Київського університету права. 2015. № 1. С. 220-225.
8. Краснова М.В. Договори в екологічному праві: Навч. посібн. К.: Алерта, 2012. 216 с.
9. Мороз Г. В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 7-ме вид., перероб. і допов. / за ред. Дзери О.В., Кузнєцовой Н.С., Цюри В.В. Київ: Юрінком Інтер, 2025. Т. 1. 1220 с.
11. Рудень О.В. Правова природа та юридичні ознаки екологічних договірних відносин. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 3. С. 155-163.
12. Рудень О.В. Правове регулювання екологічних договірних правовідносин: Автореф. дис. к. ю. н. 12.00.06: КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. 20 с.
13. Соколова А.К. Договори на користування природними ресурсами. Автореф. дис.. к. ю. н. Х. 1993. 18 с.
14. Сучасні теоретичні та прикладні засади права природокористування в національній еколого-правовій доктрині : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2023. 912 с.

Додаткові:

1. Балюк Г.І., Власенко Ю.Л., Ковальчук Т.Г. Проблеми забезпечення державою реалізації громадянами України конституційного права власності на землю. Соціологія права, 3. 2018.
2. Бевз О.В. Новели договірного регулювання екологічних правовідносин і наукова спадщина професора М.В. Краснової: історія і сучасність. *«Концепт Природи в сучасному праві»*: науково-методологічні питання розвитку екологічного, земельного, аграрного та

інших галузей права»: збірник тез наукових доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті докторки юридичних наук, професорки, член-кореспондентки НАПрН України, заступниці декана юридичного факультету з навчальної роботи заочного відділення (2002–2004), завідувачки кафедри екологічного права юридичного факультету (2011–2018), професорки кафедри екологічного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Марії Василівни Краснової (26 травня 2023 ро ку) / За ред. Т. Г. Ковальчук, к.ю.н., доц. та Е. В. Позняк, к.ю.н., доц., Київ : Талком, 2023. С. 15-17.

3. Бевз О.В. Новели законодавства щодо укладення договорів на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах). *Актуальні проблеми земельного, аграрного та екологічного права в умовах сучасних викликів і загроз : матеріали круглого столу, присвяч. 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. Вовка Ю. О. (Харків, 12 трав. 2023 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2023. С. 165-170.*

4. Бевз О.В. Зони охорони об'єктів культурної спадщини та особливості земельно-правової охорони історичних ареалів населених місць. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. Вип. 90. С. 103-108.

5. Бобкова А.Г. Правове забезпечення рекреаційної діяльності: автореф. дис... док. юрид. наук. К.: 2001. 34 с.

6. Дубко А.С. Фінансово-правові аспекти впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2025. С. 560-564. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/134>

7. Беяневич О.А. Актуальні проблеми укладення договорів на торгах (аукціонах). «Право України». 2022. №5. С. 21-36.

8. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): Монографія. Юрінком Інтер, 2006. - 592 с.

9. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання в цивільному праві (загальні положення): Навч. посіб. К.: Юстініан, 2007. 280 с.

10. Ващишин М.Я., Найда К.В. Природоохоронний сервітут як інструмент збереження довкілля: порівняльно-правовий аналіз та перспективи для України. Правові новели. 2025. № 25. С. 48-54.

11. Данілік Д.М. Законодавчі новели у сфері використання земель для потреб надрокористування. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №4. С. 230-234.

12. Договір як універсальна форма правового регулювання : монографія / за заг. ред. В. А. Васильової. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2016.

13. Дорошенко Л. М. Договори в корпоративному праві: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 542 с.

14. Лісова Т.В. Право земельного сервітуту: актуальні питання. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 1. С. 363-367.

15. Кобецька Н. Р. Види та характеристика природноресурсових договорів за законодавством України. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : збірник наукових статей. Вип. XXIII. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. С. 164-171.

16. Кобецька Н. Р. Договори у відносинах користування мисливськими угіддями. Право і суспільство. 2014. № 1-2. С. 99-102.

17. Кобецька Н. Р. Дозволи і договори в механізмі правового регулювання природокористування. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 71. Одеса : Юридична література, 2014. С. 242-247.

18. Кобецька Н. Р. Особливості та правова природа договорів на використання природних ресурсів Університетські наукові записки : часопис Хмельницького

університету управління та права. 2010. № 1 (33). С. 90-94.

19. Кобецька Н. Р. Становлення законодавчого регулювання та особливості оренди водних об'єктів . Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2013. Вип. 5, т. 1. С. 133-135.

20. Комарницький В.М. Право спеціального природокористування: монографія. М-во внутрішніх справ України ; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка, Луганськ, 2011. 424 с.

21. Краснова М.В., Гетьман А.П. Доктринальні підходи до компенсації шкоди за екологічним законодавством України. Правові доктрини України : у 5 т., т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю.С. Шемшученко, А.П. Гетьман, В.І. Андрейцев та ін.; за заг. Ред. Ю.С. Шемшученка. Х.: Право, 2013. С. 193-215.

22. Марусенко Р.І. Баланс прав орендодавця та орендаря земельної ділянки: аналіз спірних позицій закону. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 198-202.

23. Міськевич Л.Р. Оренда земельних ділянок водного фонду: цивільно-правові аспекти: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 199 с.

24. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 6. С. 177-179.

25. Мороз Х. В. Договіри використання природних ресурсів як форма узгодження публічних та приватних інтересів. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. 2021. № 56. С. 173-184.

26. НайдаК.В. Правові аспекти розмежування земельного сервітуту та суперфіцію. Науковий вісник Херсонського державного університету.Серія Юридичні науки. 2024. Випуск 4. С. 15-22.

27. Подцерковний О. Щодо трансформації договірних та організаційних засобів державної економічної політики воєнного часу. Право України. № 10. 2023. С. 9-24.

28. Розробка механізму правового регулювання договірних відносин у підприємницькій діяльності : монографія / за ред. В. В. Луця. К. : НДІ приватного права і підприємництва АПРН України, 2009.

29. Соколова А. К. Правове регулювання екологічного стимулювання належного виконання еколого-правових договорів. Вісник АПН України. 1998. №1(12). С. 95-100.

30. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни: Автореф. дис. канд. юрид. наук. Х., 2000.

31. Харитонova Т.С., Щербаков Ю.С. Встановлення земельних сервітутів для потреб енергетики: науково-практичні правові проблеми. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.2025. Вип. 88. Частина 2. С. 237-245.

32. Шараєвська Т.А. Судова практика розгляду спорів щодо визнання недійсними та скасування рішень органів місцевого самоврядування про розірвання договорів оренди земельної ділянки. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р.). - К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 206-211.

33. Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М. та ін. Екологічний аудит. К.: Вища школа, 2000.

34. Шоха Т. П. Правові аспекти екологічного страхування в Україні: Монографія. К.:

Алерта. 2019. 236 с.

35. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / В. М. Адам та ін.; за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.

36. Шульга М.В., Гордєєв В.І., Лейба Л.В. Особливості сервітутного землекористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. No 10.

37. Шумило О. Екологічні аспекти угод про розподіл продукції. National Law Journal Theory and Practice. August 2015. С. 105-109.

38. Юрчишин Н.Г. Юридична природа лісового сервітуту. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 2 (8). С. 76-78.

39. Bredikhina, V. and Zadykhaylo, D. (2022). Convergence of Environmental and Economic Law in the Sphere of Environmental Protection and Natural Resource Management in Ukraine. Grassroots Journal of Natural Resources, 5(1): 1-16. Doi: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.050101>

Перелік інтернет-посилань:

1. Барабаш Н. П. Земельні сервітути для потреб користування надрами. *Український політико-правовий дискурс*, № 20, 2026. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18873930>

2. Беяневич О.А. Актуальні проблеми укладення договорів на торгах (аукціонах). URL: <https://coordynata.com.ua/aktualni-problemi-ukladenna-dogovoriv-na-torgah-aukcionah>

3. Ганзієнко Д. Форс-мажор під час війни: огляд судової практики. ЮРЛІГА URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/211877_fors-mazhor-pd-chas-vyni-oglyad-sudovo-praktiki.

4. Договір як універсальна форма правового регулювання. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 20 березня 2020 р.). URL: <https://kcp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/82/2020/11/%D0%94%D0%9E%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%A0-2020%D1%80.pdf>

5. Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (м. Івано-Франківськ, 26 березня 2021р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 153 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1515/1/%D0%94%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-2021.pdf>

6. Кобецька Н. Р. Види, підстави і порядок набуття права водокористування за законодавством України і Польщі. *Biuletyn polsko-ukraiński «Polityka i prawowspółczesnej Europy»*. 1/2016. URL: <http://www.polukr.net/blog/2016/05/vidi-pidstavi-i-poriadok-nabutja-prava-vodokoristuvanja-za-zakonodavstvom-ukraini-i-polszczi/>.

7. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання довгострокового тимчасового користування лісами. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 1. С. 142-145. URL: http://pap.in.ua/1_2015/43.pdf

8. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання надрокористування в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. С. 105-109. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2015/30.pdf

9. Кобецька Н. Р. Договори використання природних ресурсів у системі договірного регулювання екологічних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2015/1. С. 220-225. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2015_1/CHAS15_1.pdf

10. Полюхович Д.О. Адміністративний договір як форма адміністративно-правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики. Актуальні проблеми держави і права. URL: <http://www.apdp.in.ua/v91/22.pdf> с. 164-173

11. Мушка Р., Радзівон Д. Як краще інвестувати: угоди про розподіл продукції vs. аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами. Юридична газета online. Опубліковано в №4 (734). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/yak-krashche-investuvati-ugodi-pro-rozpodil-produkciyi-vs-aukcioni-z-prodazhu-specialnih-dozvoliv-na.html>

12. Мороз Г.В. Концесія природних ресурсів: законодавчі та наукові положення. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsey.org.ua/6_2017/52.pdf

13. Мороз Г.В. Договори використання природних ресурсів як форма узгодження публічних і приватних інтересів. Збірник наукових статей. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/12289>